UMUMIY O‘RTA TA’LIM TASHKILOTLARIDA NATIJAGA ASOSLANGAN PEDAGOGIK BOSHQARUV MEXANIZMINI TAKOMILLASHTIRISH

Umarov Baxodir Aripovich
A. Avloniy nomidagi pedagogik mahorat milliy instituti yetakchi mutaxassisi, mustaqil tadqiqotchi

Annotatsiya. Maqolada umumiy o‘rta ta’lim tashkilotlarida natijaga asoslangan pedagogik boshqaruv mexanizmini takomillashtirish masalalari yoritilgan. Pedagogik maqsadlarni belgilash, faoliyatni rejalashtirish, amalga oshirish, monitoring qilish, natijalarni tahlil etish va qayta aloqa asosida boshqaruv qarorlarini takomillashtirish jarayonlarining o‘zaro bog‘liqligi ochib berilgan. Natijaga asoslangan boshqaruvda erishilgan pedagogik natijalarni muntazam tahlil qilish va olingan ma’lumotlardan keyingi boshqaruv qarorlarini takomillashtirishda foydalanishning amaliy ahamiyati asoslangan.

Kalit so‘zlar: natijaga asoslangan boshqaruv, pedagogik boshqaruv, ta’limda menejment, pedagogik natija, rejalashtirish, monitoring, tahlil, qayta aloqa, boshqaruv qarori.

Аннотация. В статье рассматриваются вопросы совершенствования механизма педагогического управления, ориентированного на результат, в общеобразовательных организациях. Раскрывается взаимосвязь процессов определения педагогических целей, планирования и реализации деятельности, мониторинга, анализа результатов и совершенствования управленческих решений на основе обратной связи. Обосновано практическое значение систематического анализа достигнутых педагогических результатов и использования полученных данных для совершенствования последующих управленческих решений в рамках управления, ориентированного на результат.

Ключевые слова: управление, ориентированное на результат, педагогическое управление, менеджмент в образовании, педагогический результат, планирование, мониторинг, анализ, обратная связь, управленческое решение.

Abstract. The article examines the improvement of the mechanism of results-based pedagogical management in general secondary education organizations. It reveals the interrelationship between setting pedagogical goals, planning and implementing activities, monitoring, analyzing results, and improving management decisions based on feedback. The practical significance of systematically analyzing

achieved pedagogical outcomes and using the obtained data to improve subsequent management decisions within results-based management is substantiated.

Keywords: results-based management, pedagogical management, educational management, pedagogical outcomes, planning, monitoring, analysis, feedback, management decision.

KIRISH

Zamonaviy ta'lim tizimida umumiy o'rta ta'lim tashkilotlarini samarali boshqarish pedagogik maqsadlarni aniq belgilash, amalga oshirilayotgan faoliyat natijalarini muntazam kuzatib borish hamda olingan ma'lumotlar asosida boshqaruv qarorlarini takomillashtirishni talab etadi. Shu jihatdan natijaga asoslangan boshqaruv ta'lim tashkiloti faoliyatini rejalashtirilgan pedagogik maqsadlar va erishilgan natijalar o'rtasidagi bog'liqlik asosida tashkil etishga yo'naltirilgan zamonaviy boshqaruv yondashuvlaridan biri sifatida muhim ahamiyat kasb etadi .

Natijaga asoslangan pedagogik boshqaruvda asosiy e'tibor faqat amalga oshirilgan ishlar yoki bajarilgan vazifalarni qayd etishga emas, balki ularning qanday pedagogik natija berganini aniqlashga qaratiladi. Bunda rejalashtirish, faoliyatni amalga oshirish, monitoring, natijalarni tahlil qilish va qayta aloqa jarayonlari o'zaro bog'liq holda tashkil etilishi boshqaruv qarorlarining asoslanganligini ta'minlashga xizmat qiladi.

Umumiy o'rta ta'lim tashkilotlarida boshqaruv jarayonlarining natijaga yo'naltirilishi pedagogik maqsadlar, mavjud imkoniyatlar va erishilgan natijalar o'rtasidagi muvofiqlikni muntazam baholab borishni talab etadi. Shu sababli monitoring va tahlil natijalaridan faqat mavjud holatni qayd etish uchun emas, balki aniqlangan muammolar sabablarini belgilash, keyingi faoliyat yo'nalishlarini aniqlashtirish va boshqaruv qarorlarini takomillashtirishda foydalanish muhim hisoblanadi.

Fikrimizcha, natijaga asoslangan pedagogik boshqaruvning asosiy mazmuni bajarilgan ishlar hajmini baholash bilangina cheklanmasdan, amalga oshirilgan boshqaruv faoliyatining pedagogik natijaga qay darajada xizmat qilganini aniqlash hamda olingan natijalar asosida keyingi boshqaruv qarorlarini takomillashtirishdan iborat.

Maqolaning maqsadi — umumiy o'rta ta'lim tashkilotlarida natijaga asoslangan pedagogik boshqaruvning mazmunini yoritish, uning o'zaro bog'liq bosqichlarini aniqlashtirish hamda monitoring, natijalarni tahlil qilish va qayta aloqa asosida boshqaruv qarorlarini takomillashtirishning pedagogik ahamiyatini ochib berishdan iborat.

TADQIQOT MATERIALLARI VA METODLARI

Tadqiqotimiz jarayonida umumiy o‘rta ta’lim tashkilotlarida natijaga asoslangan pedagogik boshqaruv mexanizmini takomillashtirish masalalarini o‘rganishda ilmiy-pedagogik manbalarni tahlil qilish, qiyosiy tahlil, kuzatish, umumlashtirish hamda pedagogik boshqaruv jarayonlarini tizimli tahlil qilish usullaridan foydalanildi.

Tadqiqotda natijaga asoslangan boshqaruv pedagogik maqsadlarni belgilash, faoliyatni rejalashtirish va amalga oshirish, monitoring olib borish, erishilgan natijalarni tahlil qilish, qayta aloqani tashkil etish hamda olingan ma’lumotlar asosida boshqaruv qarorlarini takomillashtirishdan iborat o‘zaro bog‘liq jarayon sifatida ko‘rib chiqildi .

Tahlil jarayonida boshqaruv faoliyatining faqat bajarilgan ishlar hajmiga emas, balki erishilgan pedagogik natijalarga yo‘naltirilishiga alohida e’tibor qaratildi. Bunda rejalashtirilgan pedagogik maqsadlar bilan amalda erishilgan natijalarni o‘zaro taqqoslash, mavjud tafovutlarni aniqlash hamda ularning sabablarini tahlil qilish natijaga asoslangan boshqaruvning muhim tarkibiy jihatlari sifatida belgilandi.

Shuningdek, monitoring va tahlil natijalaridan qayta aloqa orqali keyingi boshqaruv qarorlarini takomillashtirishda foydalanish imkoniyatlari o‘rganildi. Mazkur jarayonda boshqaruv qarorining faqat muayyan faoliyatni yakunlovchi bosqich emas, balki keyingi pedagogik maqsadlarni aniqlashtirish va faoliyat natijadorligini oshirishga xizmat qiluvchi vosita sifatidagi o‘rni tahlil qilindi.

NATIJALAR

Olib borilgan tahlil natijalari umumiy o‘rta ta’lim tashkilotlarida natijaga asoslangan pedagogik boshqaruvni alohida boshqaruv amallari yig‘indisi sifatida emas, balki pedagogik maqsad, rejalashtirish, faoliyatni amalga oshirish, monitoring, natijalarni tahlil qilish, qayta aloqa va boshqaruv qarorlarini o‘zaro bog‘lovchi yaxlit jarayon sifatida tashkil etish zarurligini ko‘rsatdi.

Tahlil jarayonida pedagogik maqsadning aniq belgilanishi natijaga asoslangan boshqaruvning boshlang‘ich nuqtasi ekanligi aniqlandi. Chunki kutilayotgan pedagogik natija oldindan aniqlashtirilmagan sharoitda amalga oshirilgan faoliyatning samaradorligini xolis baholash va erishilgan natijalarni rejalashtirilgan maqsadlar bilan taqqoslash murakkablashadi.

Natijaga asoslangan pedagogik boshqaruvda monitoring faqat bajarilgan ishlarni qayd etish vositasi sifatida emas, balki rejalashtirilgan maqsadlar bilan amalda erishilgan natijalar o‘rtasidagi holatni aniqlashga xizmat qiluvchi boshqaruv vositasi sifatida namoyon bo‘ladi. Monitoring orqali olingan ma’lumotlarning tahlil qilinishi mavjud yutuq va muammolarni aniqlash, ularning sabablarini baholash hamda keyingi boshqaruv faoliyatini aniqlashtirish imkonini beradi.

Tadqiqotimiz natijalariga ko‘ra, natijaga asoslangan pedagogik boshqaruvning samaradorligi faqat yakuniy natijani baholash bilan emas, balki boshqaruv jarayonining har bir bosqichida olingan ma’lumotlardan keyingi faoliyatni takomillashtirishda foydalanish bilan belgilanadi.

Shu jihatdan qayta aloqa monitoring va tahlil natijalarini boshqaruv qarorlari bilan bog‘lovchi muhim bo‘g‘in sifatida namoyon bo‘ladi. Qayta aloqa orqali aniqlangan muammolar, erishilgan natijalar va mavjud ehtiyojlar keyingi rejalashtirish jarayoniga qaytariladi hamda boshqaruv qarorlarini aniqlashtirish uchun asos bo‘lib xizmat qiladi.

Olib borilgan tahlil natijasida natijaga asoslangan pedagogik boshqaruv mexanizmining mantiqiy ketma-ketligi quyidagicha ifodalandi:

PEDAGOGIK MAQSAD → REJALASHTIRISH → AMALGA OSHIRISH → MONITORING → NATIJANI TAHLIL QILISH → QAYTA ALOQA → BOSHQARUV QARORI → TAKOMILLASHTIRILGAN NATIJA.

Mazkur ketma-ketlikning o‘ziga xos jihati shundaki, takomillashtirilgan natija boshqaruv jarayonining yakuni sifatida emas, balki keyingi pedagogik maqsadlarni aniqlashtirish va yangi boshqaruv siklini boshlash uchun asos sifatida qaraladi. Shu tariqa natijaga asoslangan pedagogik boshqaruv uzluksiz takomillashib boruvchi siklik jarayon mazmunini kasb etadi.

MUHOKAMA

Olingan natijalar umumiy o‘rta ta’lim tashkilotlarida natijaga asoslangan pedagogik boshqaruvni faqat yakuniy ko‘rsatkichlarni baholash bilan cheklash maqsadga muvofiq emasligini ko‘rsatadi. Bunday boshqaruvda pedagogik maqsadni aniq belgilash, erishilgan natijalarni tahlil qilish va ular asosida keyingi boshqaruv qarorlarini takomillashtirish o‘zaro bog‘liq holda amalga oshirilishi muhim ahamiyat kasb etadi.

Natijaga asoslangan boshqaruvning pedagogik mazmuni boshqaruv faoliyatini kutilayotgan pedagogik natija bilan bog‘lashda namoyon bo‘ladi**.** Bunda bajarilgan ishlar hajmi yoki amalga oshirilgan tadbirlar soni yakuniy mezon sifatida emas, balki belgilangan pedagogik maqsadga erishishga xizmat qiluvchi faoliyat sifatida qaraladi.

Fikrimizcha, natijaga asoslangan pedagogik boshqaruvda asosiy savol “nima ish bajarildi?” degan yondashuv bilan cheklanmasdan, “amalga oshirilgan faoliyat qanday pedagogik natija berdi va ushbu natija keyingi boshqaruv qaroriga qanday ta’sir ko‘rsatadi?” degan savolga yo‘naltirilishi lozim.

Monitoring rejalashtirilgan pedagogik maqsad bilan erishilgan natija o‘rtasidagi muvofiqlikni aniqlashga, tahlil esa mavjud yutuq va muammolarning sabablarini ochib berishga xizmat qiladi. Qayta aloqa orqali olingan ma’lumotlarning keyingi

rejalashtirish va boshqaruv qarorlariga yo‘naltirilishi boshqaruv jarayonining muntazam yangilanib borishini ta’minlaydi.

Bunda takomillashtirilgan natija keyingi boshqaruv siklining boshlang‘ich axborot manbai sifatida xizmat qiladi. Bu esa pedagogik maqsadlarni aniqlashtirish, faoliyatni mavjud natijalar asosida qayta rejalashtirish hamda ta’lim tashkiloti faoliyatini uzluksiz takomillashtirib borish imkonini beradi.

XULOSA

Olib borilgan tahlil natijalari umumiy o‘rta ta’lim tashkilotlarida natijaga asoslangan pedagogik boshqaruvni takomillashtirish pedagogik maqsadlarni aniq belgilash, faoliyat natijalarini monitoring qilish va tahlil etish, qayta aloqani tashkil etish hamda olingan ma’lumotlardan boshqaruv qarorlarini takomillashtirishda foydalanishni talab etishini ko‘rsatdi.

Natijaga asoslangan pedagogik boshqaruvda bajarilgan ishlar hajmi yakuniy natija sifatida qaralmasligi lozim. Boshqaruv samaradorligi belgilangan pedagogik maqsadlarga qay darajada erishilgani va olingan natijalardan keyingi faoliyatni takomillashtirishda qanday foydalanilgani bilan belgilanadi.

Monitoring, tahlil va qayta aloqa rejalashtirilgan pedagogik maqsadlar bilan erishilgan natijalar o‘rtasidagi muvofiqlikni aniqlash hamda asoslangan boshqaruv qarorlarini qabul qilish imkonini beradi. Bunda takomillashtirilgan natija keyingi pedagogik maqsadlarni aniqlashtirish va yangi boshqaruv siklini boshlash uchun asos bo‘lib xizmat qiladi.

Shunday qilib, natijaga asoslangan pedagogik boshqaruv mexanizmi pedagogik maqsad, erishilgan natija va boshqaruv qarori o‘rtasidagi uzviylikni ta’minlash orqali umumiy o‘rta ta’lim tashkiloti faoliyatini izchil takomillashtirib borishga xizmat qiladi.

TAKLIF VA TAVSIYALAR

Tadqiqot natijalaridan kelib chiqib, umumiy o‘rta ta’lim tashkilotlarida natijaga asoslangan pedagogik boshqaruvni takomillashtirish bo‘yicha quyidagi taklif va tavsiyalar ilgari suriladi:

1.Pedagogik maqsad va kutilayotgan natijalar o‘rtasidagi bog‘liqlikni kuchaytirish. Boshqaruv jarayonida amalga oshiriladigan vazifalarni aniq pedagogik maqsad va kutilayotgan natijalar bilan bog‘lash, erishilgan natijalarni esa belgilangan maqsadlar asosida muntazam baholab borish maqsadga muvofiq.

2.Monitoring va tahlil natijalaridan boshqaruv qarorlarini takomillashtirishda foydalanish. Monitoringni faqat bajarilgan ishlarni qayd etish vositasi sifatida emas, balki rejalashtirilgan maqsadlar bilan amalda erishilgan natijalar o‘rtasidagi muvofiqlikni aniqlash hamda asoslangan boshqaruv qarorlarini qabul qilish vositasi sifatida qo‘llash lozim.

3.Qayta aloqa asosida boshqaruv jarayonining uzluksizligini ta'minlash. Monitoring va tahlil orqali aniqlangan yutuqlar, muammolar hamda ehtiyojlarni qayta aloqa vositasida keyingi rejalashtirish jarayoniga yo‘naltirish, shu asosda pedagogik maqsadlar va boshqaruv qarorlarini muntazam aniqlashtirib borish tavsiya etiladi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR

1. O‘zbekiston Respublikasining 2020-yil 23-sentabrdagi O‘RQ-637-son “Ta’lim to‘g‘risida”gi Qonuni.
2. O‘zbekiston Respublikasi Prezidentining 2022-yil 11-maydagi PF-134-son “2022–2026-yillarda xalq ta’limini rivojlantirish bo‘yicha milliy dasturni tasdiqlash to‘g‘risida”gi Farmoni.
3. UNICEF. *Results-Based Management Handbook: Working Together for Children*. UNICEF, 2017.
4. UNESCO. *Facilitating Evidence-based Education Policy, Planning and Management*. UNESCO Regional Office in Bangkok.